

³² Andre Roberto Martin <http://pt.cyclopaedia.net/wiki/Andre-Roberto-Martin-1>; <https://uspdigital.usp.br/tycho/CurriculoLattesMostrar?codpub=F7A0B0E9D26F>.

³³ Magnoli D. O que é Geopolítica / Demétrio Magnoli. – São Paulo : Brasiliense, 1986. – 74 p.

³⁴ Andrade M.C. Geopolítica do Brasil / Manoel Correia de Andrade. – São Paulo : Ática, 1989. – 64 p.

³⁵ Becker B.A Geografia e o resgate da Geopolítica / Bertha Koiffman Becker // Revista Brasileira de Geografia. – Rio de Janeiro, 1988. – P. 99-126.

³⁶ Castro T. Geopolítica: princípios, meios e fins / Castro Therezinha. – Rio de Janeiro : BIBLIEx, 1999. – 389 p.

³⁷ Gawrycki M. F. Op.cit. – S. 29.

³⁸ Kelly P. The Geopolitics of Brazilian Expansion: A New Era of Pax Braziliana? / Philip L. Kelly // Texas Journal of Political Studies. – 1987. – № 9. – P. 81-82.

УДК: 27.56:620.9(73)045

© *Наталія Слободян*
(м. Київ)

ЕНЕРГЕТИЧНА БЕЗПЕКА У ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ Б. ОБАМИ

Наталія Слободян. Енергетична безпека у зовнішній політиці Б. Обами. Досліджено основні ризики енергетичної безпеки Сполучених Штатів в умовах поліцентричної системи міжнародних відносин. Виділено дестабілізуючі фактори та загрози для енергетичної безпеки Сполучених Штатів, що походять з регіону Перської затоки. Розглянуто пропозиції американських експертів щодо механізму забезпечення національної енергетичної безпеки. Окреслені сучасні пріоритети і доміанти зовнішньої енергетичної політики Америки в регіоні Перської затоки.

Ключові слова: енергетична безпека, загрози та ризики енергетичній безпеці, регіон Перської затоки, адміністрація Б. Обами, експертне середовище.

Наталія Слободян. Энергетическая безопасность во внешней политике Б. Обамы. Рассмотрены основные риски энергетической безопасности Соединенных Штатов в условиях полицентрической системы международных отношений. Выделены дестабилизирующие факторы и угрозы для энергетической безопасности Соединенных Штатов, происходящие из региона Персидского залива. Рассмотрены предложения американских экспертов относительно механизма обеспечения национальной энергетической безопасности. Выделены современные приоритеты и доминанты внешней энергетической политики Америки в регионе Персидского залива.

Ключевые слова: энергетическая безопасность, угрозы и риски энергетической безопасности, регион Персидского залива, администрация Б. Обамы, экспертная среда.

Nataliia Slobodian. Energy Security of Obama's International Policy. The main risks to energy security of the United States were researched in the conditions of a polycentric system of international relations. It was allocated destabilizing factors and the dangers for United State energy security coming from the Gulf region. The suggestions of American experts on the mechanism of national energy security were consid-

ered. The modern priorities and dominants of America foreign energy policy in the Gulf region are allocated at the article.

Key words: energy security, threats and risks to energy security, the Gulf region, the administration of B. Obama, the expert community.

Постановка проблеми. Відчутне зростання економічного добробуту та рівня життя американців у другій половині ХХ – початку ХХІ ст. обумовило вихід держави на черговий рівень технологічного розвитку. Разом з цим за наявності найсучаснішого виробництва та високих технологій в сферах промисловості, сільського господарства, а також торгівлі, транспорті, комунікаціях та повсякденному побуті, Сполучені Штати опинились в ситуації енергозалежності, а в окремі періоди, – відчутної нестачі паливно-енергетичних ресурсів. Вказана обставина стала визначальним фактором формування алармістської ситуації у сфері національної безпеки США, котрі споживаючи одну п'яту (19,5%) світової енергетики, були вимушені імпортувати близько 80% енергоносіїв, переважно нафти та нафтопродуктів із багатьох держав світу, в першу чергу, країн Перської затоки.

Аналіз досліджень. Під час дослідження основних проблемних питань щодо забезпечення енергетичної безпеки Сполучених Штатів та місце і роль держав Перської затоки в окреслених процесах автором використовувались такі базові документи американської зовнішньої політики, як «Чотирирічний огляд оборонної політики США» (2010 р.), «Національна розвідувальна стратегія США», «Глобальні тенденції 2025: змінений світ» тощо. З метою комплексного аналізу та об'єктивного дослідження основних компонентів енергетичної стратегії адміністрації Б. Обами в регіоні Перської затоки використані науково-аналітичні роботи таких дослідників, як А. Коен, С. Джонс, А. Крепіневич та інші.

Мета статті – розкрити ключові вектори енергетичної політики адміністрації Б. Обами, основним

завданням статті є визначити загрози енергетичній безпеці США в умовах підвищеної конфліктності регіону Перської затоки, також розкрити ступінь впливу глобальних дестабілізуючих факторів на кшталт світової економічної кризи, тероризму та екстремізму, що безпосередньо впливають на рівень енергетичної безпеки Америки.

Основний матеріал. В контексті гегемоністичних настроїв США як економічної, військової та політичної наддержави, її надмірна залежність від імпорту нафтопродуктів виправдано розглядається політичними експертами слабкою ланкою системи національної безпеки. Починаючи з адміністрації президента Р.Ніксона (енергетична криза 1973 року) всі послідовні уряди наступних американських президентів одностайно визнавали ключову життєву важливість енергетичного фактора для економічної системи Сполучених Штатів та політичного авторитету їх держави на міжнародній арені. Саме тому до розробки енергетичних стратегій США долучились провідні фахівці науково-експертної еліти, що дало змогу на підставі вивчення різних засобів та механізмів протидії енергетичній залежності, вибудовуючи чисельні концепції гарантування безпеки поставок нафти державами-партнерами з Перської затоки, у свій час модифікувати на практиці диверсифікацію каналів постачання нафти. Проте, не дивлячись на економічну кризу 2008 р. та обумовлене нею значне зменшення обсягів споживання енергоресурсів, сьогодні суттєва залежність американської економіки від експортної політики держав Перської затоки залишається серйозною проблемою та постає одним із ключових питань, нагальне вирішення котрого потребують інтереси національної безпеки США.

З середини ХХ ст. американці вперше за свою політичну історію усвідомили геополітичну залежність власної країни від енергетичного чинника, констатуючи таку невтішну реальність, що відмежуватись від конфліктів та гострих подій в стратегічно важливих енергетичних регіонах світу, в першу чергу Перської затоки, – не вдасться. Крім того, статус економічної, військової та політичної наддержави з такими труднощами сформований Сполученими Штатами в кінці ХХ ст. опинився під серйозною загрозою через вплив фактору енергетичної безпеки. Нині зовнішня політика США спрямована головним чином на довгострокове гарантоване забезпечення стійкого розвитку власної економіки на основі безперервного прогнозованого постачання стратегічних ресурсів, серед широкого переліку яких найбільше значення надається паливно-енергетичному сегменту.

У «Чотирьохрічному огляді оборонної політики» підготовленого оборонним відомством у лютому 2010 року, представлено чотири сфери, на яких сфокусована підвищена увага Міністерства оборони США і котрі потребують активної розробки:

сприяння у підтриманні безпеки, підвищення обороноздатності, захист промислової бази Сполучених Штатів та їх союзників, а також забезпечення енергетичної безпеки Америки¹. Остання теза, будучи красномовним відображенням поступового переорієнтування збройних сил Сполучених Штатів на забезпечення та підтримку ресурсної безпеки своєї держави заслуговує особливої уваги. Адже згідно наведеного формулювання, критичного значення при здійсненні активної протидії оборонного відомства набуває значення не захист самої території держави, а обстоювання її економічного, а точніше енергетичного потенціалу з достатньо уразливою енергетичною інфраструктурою. Аргументуємо наше бачення суто офіційним документальним підтвердженням, так у своєму зверненні до Ради з міжнародних відносин 15 липня 2009 р. Держсекретаря Х. Клінтон одним з чотирьох завдань, вирішенням яких займаються збройні сили Сполучених Штатів на Близькому Сході, називає забезпечення енергетичної безпеки. Прямолинійними у своїх визначеннях постають експерти національної розвідки США, оперуючи термінами «енергетичне протистояння» та «енергетичне суперництво». Так, «Національна розвідувальна стратегія» відносить енергетичне суперництво, котре гостро назріває до розряду чинників, що можуть нанести суттєві збитки національній безпеці США, оскільки багато світових держав дедалі наполегливіше шукатимуть нові джерела енергії та шляхи їх транспортування тощо. За подібних обставин національна розвідка США бачить перед собою завдання всіма можливими силами протистояти утиску національних інтересів у зазначеній сфері, зокрема активно співпрацюючи з аналітиками сегменту енергетичної безпеки².

Тривожним фактором, що викликає занепокоєння уряду США та стурбованість всієї міжнародної спільноти в будь-який момент може з легкістю дестабілізувати ситуацію на світовому ринку енергоресурсів, постає тероризм. Наприклад, лише своєчасно нейтралізована спроба терористичного угруповання «Аль-Каїда» на початку 2005 р. вивести з ладу нафтовидобувний комплекс Арамко в місті Абкайкі (Саудівська Аравія) спромоглася б викликати різкі коливання ціни «чорного золота» на фінансових ринках планети. За припущеннями аналітиків, у разі «успіху» теракту в Абкайку, обсяги видобутку нафти Саудівською Аравією могли скоротитися до 4 мбд, на термін тривалістю щонайменше два місяці, а понесені світовою економікою збитки вимірювались би мільярдами доларів³. Трохи раніше, у жовтні 2002 року, на узбережжі Ємену шлюпка навантажена вибухівкою та керована камікадзе, атакувала французький танкер «Лінбург».

На думку голови Фонду «Спадщина» А. Коена, у ХХІ ст. в умовах запеклої боротьби з терористичними загрозами, жорсткого протистояння релігійному екстремізму та вразливості й нестабільності

політичних режимів держав – ключових енергопартнерів Сполучених Штатів, саме енергетична безпека потребує досконалого наукового обґрунтування, її реалізації та гарантування. Виходячи з цього А. Коен запропонував американському уряду дотримуватись наступних базових стратегічних цілей:

1. Забезпечити режим постійної готовності до непередбачуваних обставин та дестабілізації політичних режимів у стратегічно важливих державах Перської затоки, зокрема Саудівській Аравії, Кувейті, Катарі та Омані. Здійснювати постійний моніторинг градусу «політичної температури» у зазначених країнах, паралельно моделюючи вірогідні сценарії розвитку ситуації та розробляючи альтернативні варіанти постачання енергетичних ресурсів у разі виникнення небезпек і загострення обставинки в регіоні;

2. Надавати державам-партнерам Перської затоки необхідну фінансову, військову та технічну допомогу у розмірі забезпечення безперешкодного функціонування нафтової інфраструктури означених країн;

3. Диверсифікувати джерела імпорту енергоресурсів, залучивши до «клубу» постійних експортерів Росію і держави Євразії, з метою зниження залежності США від потенційно ненадійних держав Перської затоки.

Для реалізації поставлених завдань А. Коен вважає за потрібне здійснення заходів наступного характеру: невпинне нарощення «жорсткої та м'якої» сили з метою зниження рівня ідеологічних, терористичних та військових загроз іранського походження, за умови тісної співпраці у цьому питанні з урядами інших держав-експортерів Перської затоки; на випадок виникнення реальної ядерної загрози, що походить з Ірану та загрожуватиме безпеці регіону в цілому, США спільно з державами Перської затоки зобов'язані здійснити антиіранську військову операцію з метою повалення діючого режиму; кількісно збільшити та якісно посилити військовий контингент Сполучених Штатів в Затоці, завданнями якого повинно стати швидке реагування на виклики політичній стабільності та гарантування безпеки нафтової інфраструктури, реалізація котрих має здійснюватись у тісній взаємодії зі збройними силами регіональних монархій; у разі загострення політичної ситуації чи виникнення конфлікту в регіоні потрібно невідкладно створити об'єднаний інформаційно-оперативний центр США та регіональних держав-партнерів, що функціонуватиме в режимі реального часу; здійснювати системний моніторинг та регулярно відслідковувати всі підозрілі та сумнівні фінансові операції, що можуть бути направлені на підтримку «аль-Каїди» та решти терористичних організацій у світі, створивши, відповідно, належні умови прозорості банківських операцій, пов'язаних із фінансуванням радикально налаштованого крила духовенства та іслам-

ських закладів освіти, а також недержавних ЗМІ, схильних підбурювати до тероризму⁴.

Нині Іран, котрий займає третє місце у світовому рейтингу експортерів нафти, відкрито ворогуючи зі Сполученими Штатами, становить реальну загрозу інтересам і безпеці Вашингтону та його найближчим партнерам у регіоні, – Саудівській Аравії та Кувейту. Водночас, Білий дім отримавши після переможної війни підконтрольний іракський уряд, фактично, забезпечив безперерійність поставок нафтопродуктів з регіону в потрібних обсягах. Втім, дещо стабілізувавши ситуацію, Вашингтон використовуючи фактор ядерної загрози, заморозив її на позначці утримування певного «балансу ворожості» між Ер-Ріядом та Тегераном. Подібна поміркована локальна конфліктність, за якої ворожнеча та протистояння стабільно негативно впливають на перебіг ситуації в зоні Перської затоки, відволікаючи на себе значні ресурси обох найбільших та найпотужніших країн регіону, – Ірану та Саудівської Аравії, – відіграє на руку та узгоджується зі стратегічними інтересами Сполучених Штатів. Більш того, як влучно підмітив аналітик журналу «Foreign Affairs» С. Уолт, решта сусідніх арабських країн, – Катар, Оман та Кувейт, – також не зацікавлені у зростанні міжнародної активності Тегерану, вбачаючи в Ірані могутнього конкурента на світовому ринку нафти, здатного «зіграти» на пониження ціни до 80 дол. за 1 барель сировини. За виникнення подібної ситуації нафтові монархії Перської затоки не будуть в змозі виконувати свої соціальні зобов'язання перед населенням, оскільки 90% їх бюджету складають нафтові надходження. «Протистояння Ірану та монархій Перської затоки це не боротьба між сунітами та шиїтами або арабами та персами, – це боротьба за збереження статус-кво на енергетичному ринку та фінансову спроможність нафтових монархій регіону»⁵, - підсумовує дослідник на сторінках журналу.

У доповіді військово-політичного керівництва США «Глобальні тенденції 2025: змінений світ» (Global Trends 2025: A Transformed World) подається змодельована калька можливих сценаріїв розвитку міжнародних відносин в коротко- та довгостроковій перспективі. Показово, автори аналітичної записки визнають можливість виникнення затяжного міжнародного конфлікту на підґрунті жорсткого конкурування на предмет доступу до стратегічних запасів енергоресурсів на планеті та дієвого контролю за їх видобутком, перш за все, в регіоні Перської затоки. Експерти припускають високу вірогідність розгортання у світі масштабного міждержавного конфлікту, спровокованого країнами, що сьогодні поширюють політичний контроль та мають економічний вплив на держави-експортери енергетичних продуктів, зокрема в акваторії Перської затоки. Автори розглядають зростаючу політико-економічну активність Китаю та Індії в регіоні За-

токи, особливо в частині нарощування обсягів торгівлі зброєю, військовими технологіями та супутніми цьому товарами, як експортно-орієнтовану економічну експансію, відносячи подібне явище до розряду прямих викликів життєво важливим інтересам США. Таким чином, енергетична політика Білого дому, попри основні завдання забезпечення енергетичної безпеки своєї держави та укріплення стратегічних переваг Сполучених Штатів в регіоні Перської затоки, головним чином спрямована на стримування у вказаній життєво важливій, для національних інтересів Америки, зоні енергетичних амбіцій Китаю та Індії⁶. Так, на одному з політичних форумів Е. Картер, заступник міністра оборони США, прямо визнав, що «Вашингтону випала важка ноша та величезні обов'язки щодо забезпечення національної, а загалом і глобальної енергетичної безпеки»⁷.

Кардинальні зміни, на політичній карті планети супроводжені чисельними ризиками та новими викликами кинутими світовій спільноті, а також непрості гео економічні умови обумовлені затяжною світовою кризою в комплексному поєднанні змусили Сполучені Штати формувати свою зовнішню політику за умов жорсткої економії. Так, впливовий американський військовий аналітик Е. Крепиневич, у своїй статті «Стратегія в часи жорсткої економії» констатує прагнення нинішнього Вашингтону мінімізувати свої стратегічні втрати, зберігши у такий спосіб можливість відновлення до середини поточного століття абсолютного світового лідерства Америки. Задля досягнення поставленої надмети Білому дому, за словами фахівця, щонайменше потрібно розробити оновлену структуру національних пріоритетів, та сучасну концепцію національної безпеки, головним положенням якої стане життєва необхідність забезпечення прямого доступу США до ключових ринків і регіонів світу. Дослідник висуває припущення, що новий стратегічний курс Вашингтону не фокусуватиметься на загальноприйнятих територіальних вторгненнях, а головним чином базуватиметься на забезпеченні та підтриманні доступу США до життєво важливих для повноцінного функціонування держави невідтворюваних ресурсів планети. Вчений рекомендує американським урядовцям на майбутнє дотримуватись двох, запропонованих ним, форм стримування: перша – стримування через недопущення, за логікою якого Білий дім повинен переконати потенційного супротивника у неможливості досягнення поставлених ним цілей, завдяки чому боротьба зі Сполученими Штатами має втратити сенс; друга – стримування через відплату, основна суть якого полягає у потребі переконати супротивника, здатного досягти поставлених перед собою цілей, що в сумарному підсумку розмір завданих збитків, котрі стануть ціною перемоги, суттєво перевищуватиме отриманий зиск⁸.

На погляд автора, реалії сталої ситуації можливо пояснити та виправдати у крайньому випадку двома ключовими факторами впливу на зміст державної зовнішньополітичної стратегії США. По-перше, Сполучені Штати об'єктивно потребують захисту та просування власних енергетичних інтересів за кордоном, на тлі стійкої тенденції зростання імпорту енергетичної сировини ззовні в унісон скороченню частки внутрішнього видобутку нафти в загальному обсязі споживання. Тому прагнення за будь-яку ціну Білого дому закріпити позиції в Іраку виглядає абсолютно логічним, адже дозволяє забезпечити претенденту на світове лідерство дієвий контроль над видобутком вуглеводневих копалин у найбільш багатому сировинному регіоні планети, суттєво обмеживши поле гри решти акторів міжнародного «енергетичного театру», перш за все, Росії та Китаю, в контексті проекції їх інтересів. Тобто Вашингтон наполегливо прагне досягти контрольованості та прогнозованості основних процесів, тією чи іншою мірою пов'язаних з Перською затокою, виступаючи в якості головного модератора ситуації в регіоні. По-друге, враховуючи відчутну залежність національної економіки від зовнішньої енергетичної складової адміністрація Сполучених Штатів постійно відчуває на собі політико-економічну впливовість вітчизняного енергетичного лобі, як наслідок, реалізація зовнішньополітичного курсу держави, принаймні в період президентства Дж. Буша-мол. відбувалась з оглядкою на потреби і вимоги лобістських груп американського нафтового бізнесу, котрі в окремих випадках йшли в розріз зовнішньополітичним інтересам держави.

Сьогодні перед адміністрацією Б. Обами постає низка фундаментальних проблем в сенсі енергетичної безпеки, які потребують негайного вирішення та вимагають зваженого системного підходу, на основі наукового прогнозу та моделювання можливих варіантів розвитку ситуації. До зазначеного переліку, на погляд автора, відносяться: забезпечення надійності та регулярності енергетичних поставок з території держав Перської затоки на довготривалу перспективу; закріплення домінуючого лідерства США в стратегічно важливих «енергетичних» регіонах планети та запобігання проникненню на вказані території інших впливових гравців міжнародного сировинного ринку; запровадження та організаційне «забезпечення» єдиних загально-визнаних правил поведінки на глобальному енергетичному ринку та обмеження можливостей провідних держав-експортерів одноосібно чи у картельній змові проводити непередбачувану та неузгоджену з позиції країн споживачів політику в частині ціноутворення на ринку нафтових ресурсів; висока необхідність просування та захисту інтересів американських енергетичних компаній на світових сировинних ринках у контексті забезпечення повноцінної

життєдіяльності та економічної безпеки США; активація розробки та використання альтернативних джерел і видів енергетичної сировини, бажано доступних для виробництва на території США, стимулювання вказаних процесів шляхом надання податкових та інших преференцій науково-дослідним і виробничим компаніям, що працюють в царині зазначених технологій.

Висновки. Таким чином, Сполучені Штати вправданно розглядають зону Перської затоки у статусі одного з найважливіших в стратегічному плані регіонів світу щодо забезпечення національної та енергетичної безпеки. Більш того, саме країни цього регіону, відповідно до положень діючої сьогодні концепції національної безпеки США, вимушено, з точки зору ефективного забезпечення американських інтересів, залишається в якості основного об'єкту потенційного застосування військової сили.

¹ Quadrennial Defense Review Report. February 2010 [Електронний ресурс] / United States Department of Defense. – [Режим доступу]: http://www.defense.gov/qdr/images/QDR_as_of_12Feb10_1000.pdf.

² Clinton H. Foreign Policy Address at the Council on Foreign Relations [Електронний ресурс] / U.S. Department of State. – [Режим доступу]: <http://www.state.gov/secretary/rm/2009a/july/126071.htm>.

³ The National Intelligence Strategy of the United States of America. August 2009 [Електронний ресурс] / Office of the director of National

Intelligence. – [Режим доступу]: http://www.dni.gov/reports/2009_NIS.pdf.

⁴ Cohen A. Energy Security at Risk / Washington Times, 23.05.2003.

⁵ Jones S. The mirage of the Arab Spring [Електронний ресурс] / RAND corporation. – [Режим доступу]: <http://www.rand.org/blog/2013/01/the-mirage-of-the-arab-spring.html>.

⁶ Official Energy Statistics from the U.S. Government // EIA / Електронний ресурс [Електронний ресурс] / U.S. Energy Information Administration. – [Режим доступу]: <http://www.eia.doe.gov/>; Global Trends 2025: A Transformed World. November 2008 [Електронний ресурс] / Office of the director of National Intelligence. – [Режим доступу]: http://www.dni.gov/nic/PDF_2025/2025_Global_Trends_Final_Report.pdf.

⁷ Energy security and innovation. Based on remarks given at the Georgia Institute of Technology 2012 Sam Nunn Bank of America Policy Forum, on April 16, 2012 [Електронний ресурс] / United States Department of Defense. – [Режим доступу]: http://www.defense.gov/pubs/pdfs/Energy_Security_and_Innovation_based_on_remarks_given_at_Georgia_Tech_04DB.pdf.

⁸ Krepinevich A. Strategy in a Time of Austerity [Електронний ресурс] / Analyst Centre of Prague. – [Режим доступу]: <http://www.analytickecentrum.cz/cs/o-nas/intelligence-source/strategy-in-a-time-of-austeri>.

УДК: 94:327

© Вячеслав Циватий
(м. Київ)

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА РЕНЕСАНСНОЇ ДИПЛОМАТІЇ В ЗАХІДНІЙ ТА ЦЕНТРАЛЬНІЙ ЄВРОПІ РАНЬОГО НОВОГО ЧАСУ (XVI-XVIII ст.): ПОЛІТИКО-ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Вячеслав Циватий. Теорія і практика ренесансної дипломатії в західній та центральній Європі раннього нового часу (XVI-XVIII ст.): політико-інституціональний аспект. У статті аналізується зовнішня політика і дипломатія європейських держав доби раннього Нового часу (XVI-XVIII ст.). Особливу увагу приділено інституціональному розвитку суспільно-політичної думки та інституціонально-дипломатичній практиці в Західній та Центральній Європі. Визначено напрями розвитку теорії та практики зовнішньої політики і дипломатії в Європі доби раннього Нового часу (XVI-XVIII ст.) та особливості їх формування та становлення в провідних державах Європи.

Ключові слова: зовнішня політика, дипломатія, моделі дипломатії, інституціоналізація політики, Європа, ранній Новий час (XVI-XVIII ст.).

Вячеслав Циватий. Теория и практика ренессансной дипломатии в Западной и Центральной Европе раннего Нового времени (XVI-XVIII ст.): политико-институциональный аспект. В статье анализируется внешняя политика и дипломатия европейских государств раннего Нового времени (XVI-XVIII веков). Особое внимание уделяется институциональному развитию общественно-политической мысли и институционально-дипломатической практике в Западной и Центральной Европе. Определены направления развития теории и практики внешней политики и дипломатии в Европе раннего Нового времени (XVI-XVIII веков) и особенности их формирования и становления в ведущих государствах Европы.

Ключевые слова: внешняя политика, дипломатия, модели дипломатии, институционализация